

Remigijus Oželis – Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Jono Pauliaus II krikščioniškųjų studijų centro docentas. Tikybos mokytojas ekspertas. Lietuvos katalikų mokslo akademijos narys
Moksliniai interesai: Šventojo Rašto teologija, religinis ugdymas, religinė simbolika
El. paštas: remigijuso@gmail.com

Remigijus Oželis – docent at the John Paul II Centre for Christian Studies in the Faculty of Social and Humanities Sciences at Klaipėda University. School religion teacher-expert. Member of Lithuanian Catholic Science Academy
Research interests: theology of the Holy Scriptures, religious education, Christian symbolism
E-mail: remigijuso@gmail.com

Remigijus Oželis
Klaipėdos universitetas

TRADICIJOS IR MODERNUMO SĄLYTIS KUNIGO JURGIO PABRĖŽOS HOMILETIKOJE

Anotacija

Prieš 250 metų gimęs kun. Jurgis Pabrėža (1771–1849) tikintiesiems teikė įtaigius ir įsimintinus, savalaikiškus ir šiuolaikiškus, profesionaliai užrašytus ir pasakytus pamokslus. Pats kun. J. Pabrėža sudarė pamokslų rinkinių (buvo dešimt pamokslų rinkinių) ir juos suskirstė pagal temas. Šio straipsnio objektas – vienas iš išlikusių pamokslų rinkinių – „Pamokslai vairingose materijose“. Kun. J. Pabrėža pamoksluose laikosi Bažnyčios tradicijos, remdamasis Biblija, Visuotinių Bažnyčios susirinkimų nutarimais, Bažnyčios Tėvų, popiežių ir šventųjų mokymu. Kartu mąstydamas bei svarstydamas, imdamasis teologinių tyrinėjimų, Šventojo Rašto skaitymo ir studijų, dvasinių pratybų praktikavimo, pamokslininkas žvelgia į laikmečio aktualijas, joms pritaikydamas tradicinį mokymą. Kun. J. Pabrėžos siekis buvo glaudžiai ir vieningai išlaikant mokslą ir tikėjimą skelbti Dievo žodį, „kad įgytume išganymą per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (1 Tes 5, 9) – įsikūnijusį Dievo Žodį. Kunigo skelbiamas Žodis, t. y. Jėzus Kristus, yra pats Dievas, ir visi žodžiai nurodo į Žodį, kuris niekada nėra tik praeitis, bet visada ir dabartis, ir ateitis.
PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: kun. Jurgis Pabrėža, pamokslai, „Pamokslai vairingose materijose“.

Abstract

Fr Jurgis Pabrėža (1771-1849), who was born 250 years ago, gave suggestive and memorable, timely and modern, and professionally written and delivered sermons to believers. Pabrėža himself compiled collections of sermons (a total of ten sets of sermons), and divided them by topic. The subject of this article is one of the surviving collections of sermons, 'Sermons on Various Matters'. In his sermons, Pabrėža adheres to the Church tradition by referring to the Bible, the documents of the Ecumenical Councils of the Church, and the teachings of the Church Fathers, popes and saints. While thinking and deliberating in his heart, taking up theological studies, reading and studying the Holy Scriptures, and practising spiritual exercises, the preacher examines the current affairs of the time, and applies traditional teaching to them. Pabrėža's goal was to preach the Word

of God, keeping science and faith in close unity, in order 'to receive salvation through our Lord Jesus Christ' (1 Thessalonians 5:9), the Incarnate Word of God. The Word preached by the priest, i.e. Jesus Christ, is God Himself, and all words refer to the Word, which is never only the past, but always both the present and the future.

KEY WORDS: Jurgis Pabrėža, sermons, 'Sermons on Various Matters'.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v30i0.2459>

Į v a d a s

Nuo pat pradžių pirmieji krikščionys degte degė troškimu skelbti Jėzų Kristų. „Ką girdėjome ir savo akimis regėjome, ką patyrėme ir mūsų rankos lietė, – tai skelbiame apie gyvenimo Žodį. Gyvenimas pasirodė, ir mes regėjome ir liudijame, ir skelbiame jums amžinąjį gyvenimą, <...> su Jo Sūnumi Jėzumi Kristumi“ (1 Jn 1, 1–3). Perduoti krikščių tikėjimą – tai skelbti Jėzų Kristų ir žadinti tikėjimą į Jį. Vienas iš aktyviausių Lietuvoje tikėjimo skelbėjų ir liudytojų, siekęs žmonėms atskleisti Jėzaus Kristaus atneštą žinią, buvo kun. Jurgis Pabrėža (1771–1849), tikintiesiems teikęs įtaigius ir įsimintinus, savalaikiškus ir šiuolaikiškus, profesionaliai užrašytus ir pasakytus pamokslus. Tai plačių interesų žmogus, kurio siekis buvo visomis galiomis tarnauti žmonėms, glaudžiai išlaikant mokslą ir tikėjimą skelbti Dievo žodį, „kad įgytume išganymą per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (1 Tes 5, 9).

Skelbiamas Dievo žodis yra Jėzaus Kristaus žodžio skelbimo tąsa, apmąstant turinį, tikslus ir reikalavimus moraliniam žmonių gyvenimui. Katalikų Bažnyčia visuomet pamokslą vertino kaip vieną svarbiausių tikėjimo skleidimo priemonių. Pamokslas yra ne vien mokymas ar informacija, bet Dievo veiksmingos išganomosios valios skelbimas, kurį pamokslu Bažnyčioje aiškina Jėzaus vardu įgalioti asmenys. Tad Bažnyčios mokymas ganytojiškoje veikloje ypač pabrėžia homiletikos – pamokslų sakymo – svarbą (Vaičiūnas 2008, 93–95; Vaičiūnas 2013, 35). Pamokslu perteikiant krikščionišką tikėjimą, pagrindinės žinios centras turi būti Jėzus Kristus, tikintieji turi būti vedami į „gyvybinę ryšį su Jėzumi Kristumi“ (Baniulis 2006, 23), todėl pamokslai turi išsaugoti aiškų kristocentrizmą, kuris yra savitas krikščionių teologijos bei religingumo pavidalas, kai Jėzus Kristus laikomas centriniu išganymo istorijoje ir krikščioniškame skelbime.

Kun. J. Pabrėžos sakyti pamokslai sulaukė didžiulio pasisekimo. Jam pamokslaujant konkrečioje parapijoje, jo paklaustyti atkeliaudavo žmonės ir iš tolimesnių vietovių. Pats pamokslininkas sudarė savo užrašytų pamokslų rinkinius ir juos suskirstė pagal temas. J. Pabrėžos pamokslų tyrinėtojai įvardija buvus dešimt pamokslų rinkinių (Gidžiūnas 1993, 91–100; Gylienė 2008, 25). Šio straipsnio tyrimo *objektas* – vienas iš išlikusių pamokslų rinkinių – „Pamokslai vairingose

materijose, sakyti Ambrozijaus Pabrėžos¹. Remiantis šiuo pamokslų rinkiniu, aptariama kun. J. Pabrėžos homiletika tradicijos ir modernumo sąlyčio kontekste.

Jurgio Pabrėžos kelias garsaus pamokslininko link

Pirmiausia keletas J. Pabrėžos gyvenimo aspektų, atskleidžiančių, kaip formavosi pamokslininko asmenybė. Po mokymosi Kretingos mokykloje ir studijų Aukštojoje Lietuvos mokykloje Vilniuje bei po dalyvavimo sukilime 1794 m. rugpjūčio 1 d. J. Pabrėža įstoja į kunigų seminariją Varniuose, kurioje mokosi beveik dvejus metus. 1796 m. sausio 26 d. vysk. Steponas Giedraitis jį iššventina kunigu, nes prieš tai jau dvejus metus Vilniuje buvo studijavęs teisę, teologiją ir Šventąjį Raštą. Po šventimų kun. J. Pabrėža paskiriamas Šiluvos vikaru, kur jam tenka nelengva pastoracinio darbo našta: aukoti Mišias, sakyti pamokslus, klausyti išpažinčių, lankyti ligonius ir pan. Be to, kun. J. Pabrėža jau vikaraudamas Šiluvoje pradeda sakyti pamokslus ir kaimyninėse parapijose. Pirmasis išlikęs jo pamokslas yra sakytas Mosėdyje 1796 m. apie Švenčiausiojo Sakramento įsteigimą.

1798 m. pradžioje J. Pabrėža paskiriamas Raudėnų parapijos administratoriumi. Jausdamas didelę pastoracinę ir administracinę atsakomybę, stengėsi pažinti parapijiečius, jų silpnybes ir stiprybes, kad galėtų naikinti, kas bloga, ir ugdyti, kas gera. Dėl to jau pirmame pamoksle Raudėnuose iškelia savo rūpestį parapijiečių išganymu:

Mylimiausieji mano nauji parapiečiai! Prisipažįstu jums, jog man, perimant Raudėnų parapijos valdymą, buvo pilnos akys ašarų. Dėl ko! Dėl to, jog iš vikaro pareigų, kur tiktai savo ir tų, kurie pas mane ėjo išpažinties, išganymo ieškojau, vyresnybė liepė būti tos parapijos užvaizda, kur yra apie 1 200 tikinčiųjų sielų. O žinau gerai, jog už kiekvieną sielą, jei kuri mano valdymo metu, saugok Dieve, nueis į pragarą, man reikės Dievui atsakyti. Na, kaip tad neverkti? Sutvėrėjau mano! Už ką mane taip bausi? Už tai, jog tau prisakiau per Ezechielį pranašą: „Jei man sakant bedieviui ‘Mirte mirsi’, tu jam neapskelbsi, kad jis gręžtųsi nuo savo bedieviško kelio ir būtų gyvas, tas bedievis mirs savo neteisybėje; tačiau jo kraujo aš pareikalausiu iš tavo rankos“ (Ez 3, 18). (Cit. iš Gidžiūnas 1993, 229).

¹ *Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambrozijaus Pabrėžos*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2020. (Pamokslų Wairingosy materyjosy at rožniu wytu, iwayriusy ļaykusy Sakity par Kónyga Ambroziejó Pabrėža Tercyjorió Zokana Szwęta Tiewa Prączyszyskaus.) Šiame rinkinyje pateikiami 48 pamokslai, sakyti 1815–1850 m. Mosėdyje, Kartenoje, Telšiuose, Kretingoje, Salantuose, Švėkšnoje, Palangoje, Alsėdžiuose, Kuliuose ir kitur. Šio straipsnio autoriaus J. Pabrėžos pamokslų citatos iš šio rinkinio laisvai perteikiamos dabartine lietuvių kalba, išlaikant pirminę minties prasmę.

Beveik dvejus metus išbuvęs administratoriumi, prašosi atleidžiamas iš pareigų. Taip 1799 m. pabaigoje jis paskiriamas Tverų parapijos vikaru. Iš jo raštų Tveruose yra išlikę trys pamokslai: apie artimo šlovės nuplėšimo atitaisymą, apie Dievo buvimą ir neklaidingumą ir apie Dievo teismą.

1802 m. paskiriamas Plungės vikaru, garsėja kaip pamokslininkas, kurio klausyti renkasi didžiulės minios. Jau tada matyti, kad J. Pabrėža pamokslams kruopščiai ruošiasi, parenka tam laikotarpiui ir vietai aktualią temą, kurią pritaiko klausytojų mentalitetui. Nuo 1807 m. pradeda rūpintis, kaip apsigyventi altarijoje Kartenoje. Traukdamasis iš vikaro pareigų, būdamas altarista, tikisi, kad galės daugiau laiko skirti savo ir kitų dvasiniams reikalams. Tad apsigyvenęs Kartenoje jis ypatingą dėmesį kreipia į pamokslų rengimą ir sakymą. Vien Kartenoje sakytų pamokslų išlikę 36. Tuo metu kun. J. Pabrėža pamokslus sako ir tolimesnėse parapijose: Budriuose, Jokūbave, Kalnalyje, Kretingoje, Plungėje, Veiviržėnuose, Vėžaičiuose. Iš to laiko yra išlikę 13 pamokslų (Gidžiūnas 1993, 17–32; Gidžiūnas 1976, 362–369). Kretingos pranciškonai kviečia kun. J. Pabrėžą sakyti pamokslus vienuolyno šventėse, kai susirinkdavo gausios maldininkų minios.

1816 m. gruodžio 8 d. kun. J. Pabrėža pradeda noviciatą stoti į Kretingos pranciškonų vienuolyną tretininku. 1817 m. gruodžio 9 d., baigęs noviciatą, padaro įžadus, apsivelka abitą, gauna vienuolišką Ambroziejaus vardą. Taip subrendusi asmenybė vienuolyne randa sąlygas toliau tobulintis ir savo talentams atskleisti, atranda platesnes galimybes ruoštis pamokslams ir juos sakyti. Netrukus jis paskiriamas Kretingos mokyklos mokytoju ir kapelionu. 1821 m. ordino vadovybė paskiria kun. J. Pabrėžą vienuolyno pamokslininku. Pagal Mažesniųjų Brolių ordino tradiciją, pamokslininko pareigoms skiriamas tik pakankamai Šventąjį Raštą išmanantis, pavyzdingo gyvenimo kunigas. Kun. J. Pabrėža jau buvo pagarsėjęs pamokslais, turėjo visas gero pamokslininko savybes: aštrų protą, stiprią valią, jautrią širdį, gerą atmintį, lakią vaizduotę ir pakankamą išsilavinimą (Gidžiūnas 1993, 44, 56, 84; Gidžiūnas 1976, 362–369). Iš tėvo Ambroziejaus meilės kupino Viešpaties Jėzaus Kristaus pažinimo kilo troškimas Jį skelbti ir raginti kitus tarti „taip“ tikėjimui į Jėzų Kristų.

Kun. J. Pabrėžos pamokslai šiandienės homiletikos kontekste

Šiandienis Bažnyčios mokymas apie pamokslų rengimą ir sakymą brėžia daugybę pamokslininkui keliamų reikalavimų. Tai pamokslo sakymo teologinės ir lingvistinės kokybės reikalavimas; Dievo žodžio perteikimo tradicinių ir modernių formų derinimas; Evangelijos skelbėjo – pamokslininko – visapusiškas pasirengimas; tikinčiųjų egzistencinės ir kultūrinės tikrovės suvokimas; siekis rasti

tinkamiausius būdus, kaip evangelinę žinią perteikti žmonėms. Iš pamokslininko reikalaujama kiekvienu atveju pagrįsti amžinųjų idealų santykį su realybe, nustatyti pamokslų sandaros ir turinio struktūros eigą, kuri leidžia nuosekliai kalbėti apie konkrečią temą, ypač atsižvelgiant į klausančiųjų auditoriją ir nepamirštant asmeninio tobulėjimo (Vaičiūnas 2013, 40; Vaičiūnas 2008, 97). Kad pamokslininkas galėtų pamokslauti su įsitikinimu ir aistra, Bažnyčios mokymas kviečia pasirengti meditacija bei malda. Besirengdamas pamokslininkas pirmiausia turėtų būti asmuo, kuris išgirsta Dievo žodį, o tik paskui jį skelbia. Todėl pagrindinėmis pamokslininko savybėmis išlieka dėmesingumas, pastovumas, maldingumas, jos leidžia Šventąjį Raštą skaityti su tikėjimu ir maldos dvasia, tikint, kad Dievas tikrai yra ir kalba per šventąjį tekstą (Vaičiūnas 2013, 38–39). Visa tai puikiai išpildo kun. J. Pabrėža, tiek ruošdamasis pamokslams, tiek juos sakydamas, tiek ir savo asmeniniu gyvenimu. Skelbiamą kun. J. Pabrėžos žodį lydi jo pavyzdingo gyvenimo liudijimas. Pamokslininko veiksmai neprieštarauja jo žodžiams, tad po pamokslų bažnyčioje tikintieji negali galvoti, kodėl pats negyvena taip, kaip skelbia. Pamokslininkas jaučia dermę tarp Kristaus žodžių, minties ir Dievo valios vykdymo savo asmeniniame gyvenime. Visų pirma Evangelija – Geroji Naujiena – skelbiama ne taip, kad užmigdytų klausytojus bažnyčios kolonų šešėlyje, bet priešingai – pabudintų juos naujam gyvenimui (Vaičiūnas 2013, 38). Kun. J. Pabrėža pamokslaudamas veikia visas žmogaus galias: protą, valią ir jausmus. Svarbu, kad klausytojai neprarastų budrumo klausydami ilgų pamokslų (pavyzdžiui, *Pamokslas apie pradžių maldos Tėve mūsų...* apimtis 31 puslapis).

Šiandienėje homiletikoje akcentuojamas atsakingas pamokslininko *trumpalaikis* ir *ilgalaikis* pasirengimas. Skelbiant Dievo žodį iš sakyklos, trumpalaikis pasirengimas įpareigoja pamokslininką kruopščiai susirašyti planą to, ką norima pasakyti; gebėti panaudoti retorikos mokslo teorinius ir praktinius reikalavimus; taikyti formalius pamokslų sakymo aspektus; kompetentingai naudoti bendravimo priemones (Vaičiūnas 2013, 40–41). Turėdamas reikalingą gerą pamokslininko misijos supratimą, reikalingą pasiruošimą ir medžiagą, laikydamasis iškalbos mokslo taisyklių, tėvas Ambrozijus ištaisai pasirašydavo visus savo pamokslus. J. Pabrėža Vilniaus universitete buvo mokėsis mokslinio darbo pagrindų, dėl to jo pamokslai sistemingi, planingi, aiškūs. J. Pabrėža beveik visuomet pamokslą pradeda iškilium ir prasmingu motu, parinktu iš Šventojo Rašto. Pamokslų įvairiai išryškinama tema ir iškeliami reikšmė. Kadangi pamokslų tema nagrinėjama įvairiais atžvilgiais, jis skirstomas į kelias dalis, kartais net tris ar keturias. Kiekviena dalis turi kelis skyrius, skyriai poskyrius, o šie dar mažesnius skyrelius (Gidžiūnas 1993, 90). Visi jo pamokslai planingai, giliai, vaizdingai ir nuosekliai išdėsto pasirinktą temą. Pamokslų įžangoje apibrėžiama, apie ką bus kalbama. Į iškeltus klausimus atsakoma pamokslų dalyse ir jų poskyriuose. Taip pat reikia

pasakyti, jog kiekvienos didžiosios dalies įvade aptariama, apie ką bus kalbama tolesniuose poskyriuose. Pamokslų struktūriškam planingumui atskleisti galime kaip pavyzdį paimti *Pamokslą apie pradžių maldos Tėve mūsų ir apie pirmą, antrą, trečią prašymą toje maldoje. Sakytas Salantuose Sekminių laiku 1823 m.*²

[Įžanga]

Pirma dalis. Apie aukštybę maldos Tėve mūsų.

I. Dėl ko Tėve mūsų vadinasi malda visų aukščiausia?

II. Koks yra antras dalykas, dėl kurio Viešpaties malda vadinasi visų aukščiausia?

III. Dėl ko ta Viešpaties malda yra vertingiausia ir aukščiausia už kitas?

IV. Ar yra kokia kita priežastis, kuri tą Viešpaties maldą padaro visų aukščiausia ir gražiausia?

Antra dalis. Apie dalykus, esančius toje maldoje.

I. Viešpaties malda prasideda žodžiais: Tėve mūsų, kuris esi Danguje.

1. Žodis Tėve, kuriuo pradėjame tą dievišką maldą pagal Viešpaties Kristaus paliepimą, ką mums rodo?

2. Kalbėdami Viešpaties maldą, dėl ko nesakome Tėve mano, bet sakome: Tėve mūsų?

3. Ką reiškia tie žodžiai: Kuris esi danguje?

II. Šventas vardas tavo.

1. Ką reiškia tie žodžiai: šventas tavo vardas?

2. Kokių visų geriausių būdų tą dievišką vardą gerbti galim?

3. Kas negerbia to dieviško vardo?

III. Teateinie Tavo karalystė.

1. Ko prašome iš Dievo šiais žodžiais: teateinie Tavo karalystė?

2. Ką tiems daryti, kurie nori to prašymo vaisius pasiekti?

3. Kas sakoma apie Dievo karalystę Šventajame Rašte?

IV. Teesie tavo valia kaip Danguje taip ir žemėje.

1. Kokia tad yra ta valia Dievo?

2. Kokiais būdais tą valią Dievo galim išpildyti?

3. Kokiais būdais ta valia Dievo pildoma ir Danguje?

[Pabaiga]³

² Pamokslas Apey Prady Małdos Tiewy Musó, yr apey pyrma, óntra, treti Praszima toiy Małdo. – Sakits Sałatუსy laykó Sekmyniu Metusy 1823. Knygoje: *Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambroziejaus Pabrėžos*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2020, 491–522.

³ Dalys Pyrma. Apey Auksztiby Małdos Tiewy Musó.

^I Diełkogi Tiewy Musó wadynas Małdó wysóaukszcziausy?

^{II} Koks ira óntras daykts, dieł kório Małda Wieszpatyis wadynas wysóaukszcziausy?

^{III} Diełko dar ta Małda Wieszpatyis ira gadniausy yr Aukszcziausy óz kytas?

^{IV} Ar biera kyta koke pryczina, kóri tóu Małda Wieszpatyis padara Wysóaukszcziausy yr graziausy?

^{Dalys} Óntra. Apey Dayktus esáčzius toiy Małdo.

Šiandien akcentuojama, kad pastoracinis jautrumas, kuriuo turi pasižymėti pamokslininkas, turi būti išugdomas ir ilgalaikiu pasirengimu: studijuojant Šventąjį Raštą, Bažnyčios mokymo dokumentus, teologinę ir kitą mokslinę literatūrą; analizuojant tikrovę, siekiant suvokti savo gyvenamojo meto žmones ir jų problemas, išvelgti ir pasiūlyti galimus sprendimus. Apmąstydamas pamokslą turinį ir rengdamas planą, pamokslininkas prieš save turi turėti konkrečius klausytojus, kuriems pritaikytas pamokslas būtų paveikus. Todėl vienas svarbiausių ilgalaikio pasirengimo aspektų – klausytojų aplinkos tyrimas, jų kultūros, išsilavinimo, psichologijos, tautinio tapatumo pažinimas (Vaičiūnas 2013, 40–41). Kun. J. Pabrėža stengėsi pažinti savo laiko žmonių gyvenimą, jų elgesį per šventes (krikštynas, vestuves, laidotuves), kasdienybės varguose (talkose) ir džiaugsmuose (pasilinksminimuose, šokiuose, žaidimuose), buityje (valgymas, gėrimai, kalbos, dainos, apranga), kad, vispusiškai pažindamas žmones, puoselėtų, kas gera, ir naikintų, kas bloga ir nuodėminga. Jis rūpinasi, kad jo pamokslai būtų aktualūs ir naudingi žmonėms. Taigi ruošdamasis pamokslui tėvas Ambrozijus stengiasi išstudijuoti ne tik Šventąjį Raštą, bet ir pažinti tos konkrečios vietovės, kurioje pamokslas, žmonių gyvenimo būdą (Klietkutė 2021; Kanarskas, Radzevičius, Midverytė 2015; Gidžiūnas 1993, 86). Kun. J. Pabrėžos pamokslai taip gerai paruošti, kad jo pamokslų tyrinėtojas J. Povilionis rašė: „Dvasininkai, perskaitę bent vieną jo pamokslą, turėtų rausti dėl dabartinių pamokslų tuštumo ir neaktualumo“ (cit. iš Gidžiūnas, 1993, 87).

Pamokslas visų pirma yra skelbimas, todėl kalbėtojas su klausytoju dalijasi savo asmeniniu liudijimu apie Dievą, savo tikėjimu, savo nepakartojamai išgyvenama Dievo patirtimi. J. Pabrėžos pamokslai, laikantis oratorystės taisyklių, akademinį metodų, sekant garsiųjų pamokslininkų pamokslų pavyzdžiais,

¹ Małda Wieszpatyis nóu tu žodziu prasyded: Tiewy musó, kórsay esi Dągósy.

¹ Zodis tas: Tiewy: kório óziwojem toiy Dyiwyszko Małdo ysz prisakima Chrystusa Pona, kóu mums roda?

² Kalbiedamis Małda Wieszpatyis, diełko nesakom Tiewy móna; ale sakom: Tiewy musó?

³ Kóu tyi žodey znoczyi: Kórsay esi dągósy?

^{II} Szwęskes Wards Tawa.

¹ Kóu znoczyi tyi žodey Szwęskes Wards tawa

² Kokió wysógeriausió spasabó tóu Dyiwyszka Warda szwęsty galem

³ Kóryi neszwęł to Szwęćziausy Warda.

^{III} Ateyk Karaliste Tawa

¹ Ko praszom nóu Dyiwa par tus žodzius: Ateyk Karaliste Tawa?

² Kóu tyms darity, katryi nor to Praszima waysiaus dastoty?

³ Kas yszsymana par Karalisty Dyiwa Raszty Szwętamy?

^{IV} Buk Wale tawa kayp Dągóu teyp yr ónt Žemys.

¹ Koke tad ira ta Wale Dyiwa?

² Kokió Spasabó tóu Waly Dyiwa galem yszpyldity?

³ Kokió spasabó ta wale Dyiwa pyłdoma ira Dągóujy?

parašyti taip, kad ir mažai išsilavinę klausytojai juos suprastų (Gidžiūnas 1993, 105). Taip paruošti pamokslai turi didelį pasisekimą. Vysk. M. Valančius apie J. Pabrėžos pamokslus rašo: „Žmonės jo pamokslų kaip kokio apaštalo su didžia atidžia klauso ir nemaž gauna peno išganingo“ (cit. iš Gidžiūnas 1976, 362).

Tirdami išlikusius J. Pabrėžos pamokslus matome, kad autorius jiems medžiagą ima iš Šventojo Rašto, Visuotinių Bažnyčios susirinkimų nutarimų, Bažnyčios katekizmo, šventųjų Bažnyčios Tėvų ir daktarų raštų. Pavyzdžiui, pamokslų rinkinio „Pamokslai vairingose materijose“ pamoksluose šv. Augustiną cituoja 41 kartą, šv. Tomu Akviniečiu remiasi 12 kartų. Taip pat naudojasi garsių teologų ir dvasinio gyvenimo mokytojų raštais. J. Pabrėža gerai žinojo ir buvo tvirtai įsitikinęs, kad be tikėjimo šaltinių ir teologijos pažinimo nėra įmanoma paruošti gerų pamokslų. Tad dar Raudėnuose savo dienotvarkėn įsirašė:

Kasdien mažiausiai pusvalandį studijuoti teologiją, o jei laikas leidžia, ištisą valandą. Po šv. Mišių atlikti dvasinį skaitymą per 15–30 minučių. Toliau rūpintis ūkio reikalais. Likusį laiką iki pietų panaudoti pasiruošimui pamokslams ir Švento Rašto skaitymui. Perskaityti Senojo Įstatymo du skyrius ir, kas tiktų pamokslams, atmintinai išmokti. Pusiau dvyliktos dalinė sąžinė sąskaita. Dvyliką pietūs. Nuo 2–3 val. skaitymas ir teologijos kartojimas. Toliau ruošimasis pamokslams iki brevijoriaus kalbėjimo. Šeštą valandą skaityti šventųjų gyvenimus ir kitas dvasinio turinio knygas (cit. iš Gidžiūnas, 1993, 86).

Dievas kalba ir veikia istorijoje dėl žmogaus gėrio ir išganymo. Taigi pastoraciniu požiūriu lemiamas veiksnys pamoksluose yra pateikti Dievo žodį ir jo galia pradėti dialogą apie žmogaus kasdienes problemas, su kuriomis jis susiduria, analizuoti ir svarstyti egzistencinius klausimus iš krikščioniškos perspektyvos. Dievo žodis skirtas gyvenimo pilnatvei, „kad žmonės turėtų gyvenimą, – kad apsieiti jo turėtų“ (Jn 10, 10). Teologijos požiūriu, pamokslas yra ne vien mokymas ar informacija, juolab ne moralizavimas, bet Dievo veiksmingos išganomosios valios skelbimas. Dievo žodis, susietas su veiksmingąja malone, lemia tai, kad jį laisvai priima besiklausantis žmogus (Vaičiūnas 2009, 95). Kad pamokslas atlieptų žmogaus iššūkius, jo struktūroje svarbu išlaikyti keletą elementų. Pirmiausia kerigma – tai Dievo išgelbėjimo skelbimas nukryžiuotame ir prisikėlusiam Jėzuje Kristuje. Šis skelbimas taip pat suprantamas kaip raginimas atsiversti tikėjimu ir krikštu, dvasinio gyvenimo siekimu. Egzistencinė tikrovė – tai situacijų, kuriose gyvena pamokslotojai, atspindėjimas. Pamokslas turi kalbėti klausantiems žmonėms suprantama kalba, atitinkančia jų mąstymą, at-

siliepiančia į jų problemas, į jų giliausią dvasinį poreikį. Moralinis elementas – tikinčiųjų įgalinimas, nes priimti Dievo žodį – tai vykdyti jį gyvenime. Svarbu atkreipti dėmesį, kad tikėjimas turi būti išreiškiamas ir maldoje, ir kasdiniame gyvenime – vykdant meilės įstatymą konkrečiose situacijose. Eschatologinis elementas – nuolatinis budėjimas laukiant galutinio susitikimo su Dievu, prisimenant mirties realybę ir tikėjimą antruoju Jėzaus atėjimu. Pamokslas visų pirma yra skelbimas, todėl kalbėtojas su klausytoju dalijasi savo asmeniniu liudijimu apie Dievą, savo tikėjimu, savo nepakartojamai išgyvenama Dievo patirtimi. Vienas svarbiausių pamokslų tikslų – taip dalytis Dievo žodžiu, kad jis būtų atviras žmogaus problemoms, atsakytų į jo klausimus, ugdytų vertybes ir skatintų įgyvendinti siekius (Vaičiūnas 2013, 36, 41–42). J. A. Pabrėžos pamokslai tinka visiems laikams, jie nesensta, nepraranda aktualumo, nes Dievas pažadėjo savo ištikimiesiems: „nebe jūs kalbėsite, o jūsų Tėvo Dvasia kalbės jūsų lūpomis“ (plg. Mt 10, 19–20; Mk 13, 11) (Klietkutė 2021).

Dievo žodžio skelbimo fenomenas reikalauja ne vien žmogiškųjų pamokslininko savybių, tokių kaip domėjimasis tam tikra literatūra, kruopštus plano surašymas, rūpestis žodžių turiniu, stiliumi ir tarsena, malonaus balso lavinimas, bet ir asmeninio atsidavimo skelbiamam Dievo žodžiui, gerai suprantant, kad Evangelijos skelbimo misija nesiremia vien tiktai subjektyvia patirtimi bei žmogiškąja išmintimi – visų pirma, skelbiamas žodis To, kuris siuntė Jėzų (Jn 12, 49). Šiandieninis prioritetas pastoracijos tikslas – naujai ir įtikinamai pristatyti Kristaus Evangeliją, kad Apreiškimo šviesoje būtų transformuota žmogaus bei visuomenės vizija. Geroji Naujiena jau du tūkstančius metų sklinda pasaulyje. Bažnyčia gyvąjį Dievo žodį perduoda iš kartos į kartą, vis iš naujo jį skelbdama. Šventoji Dvasia galingai veikia pasaulyje, tad, klausantis Dievo žodžio, įvyksta susitikimas su pačiu Dievu, kuris kreipiasi į žmogaus širdį ir reikalauja sprendimo, kuriam priimti neužtenka vien intelekto ar pažinimo, bet reikia ir širdies atsivėrimo (Vaičiūnas 2008, 94). Skelbimas priklauso tai Bažnyčios „atminčiai“, kuri išlaiko tarp mūsų Viešpaties buvimą gyvą. Todėl pamokslas nuo krikščionybės ankstyvųjų laikų yra esminė tikėjimo pedagogikos dalis (Dvasininkų kongregacija 1997, nr. 150). Tėvas Ambrozijus savo pamokslais veikia klausytojų protus, valią ir jausmus ir per tai pasiekia žmonių atsivertimą (Gidžiūnas 1976, 363–364; Gidžiūnas 1993, 104). Kun. J. Pabrėža temai atskleisti pamoksluose dažniausiai taiko katechetinį metodą: pateikia klausimus ir į juos atsako. Šiuo pasirinktu klausimų ir atsakymų metodu aiškiai galima perteikti tai, ką tikintieji turi žinoti. Pavyzdžiui:

Kl.: Kas įsteigė Sutvirtinimo sakramentą?

Ats.: Nėra jokios abejonės, jog kaip ir kitus sakramentus, taip ir Sutvirtinimą pats Viešpats Kristus įsteigė⁴ (Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambrozijaus Pabrėžos 2020, 407).

Pamokslininko J. Pabrėžos pamoksluose vyrauja mokslinis katechetinis homiletikos stilius. Pamokslais perteikiama krikščioniška teologija. Ir ši perteikta teologija nėra vien teorija. Be tikėjimo ji neįmanoma. Teologija yra tikinčiojo bandymas apmąstyti ir geriau suprasti bei perduoti savo tikėjimą (Lennan 1998, 16). Krikščionių pamokslininkas negali kalbėti apie Dievo paslaptį kitaip, nei atsiliepdamas į paties Dievo Apsireiškimą. Pamokslininkas nėra panašus į Senojo Testamento pranašus, kurie kalbėjo Dievo vardu, dar nepažindami įsikūnijusio Dievo veido Jėzuje Kristuje. Krikščionis kalba apie Dievą kaip apie žmogumi tapusį amžinąjį *Logos* (Dievo Sūnų), todėl, be visiems mokslams būdingo mokslinio orumo, turi dar ontologiškai, t. y. būtiškai, liudyti šią paslaptį: kada kalba apie Kristų, turi jį paliudyti savo gyvenime (Ramonas 2006). Tikėjimu gyveno ir tikėjimą visu savo gyvenimu liudijo J. Pabrėža. Laiko ženklus skaitydamas ir juos interpretuodamas Apreiškimo šviesoje, pamokslininkas J. Pabrėža ne tik *kalbėjo apie Dievą*, bet laipsniškai klausytojus vedė *kalbos su Dievu Jėzuje Kristuje* link.

Išvados

Prieš 250 metų gimęs kun. Jurgis Pabrėža (1771–1849) tikintiesiems teikė įtaigius ir įsimintinus, savalaikiškus ir šiuolaikiškus, profesionaliai užrašytus ir pasakytus pamokslus. Pats kun. J. Pabrėža sudarė pamokslų rinkinių (buvo dešimt pamokslų rinkinių) ir juos suskirstė pagal temas. Kun. J. Pabrėža pamoksluose laikosi Bažnyčios tradicijos, remdamasis Biblija, Visuotinių Bažnyčios susirinkimų nutarimais, Bažnyčios Tėvų, popiežių ir šventųjų mokymu. Kartu mąstydamas bei svarstydamas, imdamasis teologinių tyrinėjimų, Šventojo Rašto skaitymo ir studijų, dvasinių pratybų praktikavimo, pamokslininkas žvelgia į laikmečio aktualijas, joms pritaikydamas tradicinį mokymą. Šiandienis Bažnyčios mokymas apie pamokslų rengimą ir sakymą akcentuoja pamokslų sakymo teologinius bei lingvistinius kokybės reikalavimus, Dievo žodžio perteikimo tradicinių ir modernių formų derinimą, Evangelijos skelbėjo – pamokslininko – visapusišką pasirengimą, tikinčiųjų egzistencinės ir kultūrinės tikrovės suvokimą;

⁴ „Kl. Kas pastanawiy Sakramenta Dyrmauonys? – Ats. Apey tay niera abejoiyima, iogey kaypo kytus Sakramentus, teyp yr Dyrmauony patsay Chrystus Pons Pastanawiy.“ Pamokslós Apey Sakramenta Dyrmauonys sakits Palągoy laykó Dyrmauoyima, kórs bówa Nedieloy 7 po Sekmyniu Metusy 1823. Knygoje: *Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambrozijaus Pabrėžos*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2020, 407.

sieki rasti tinkamiausius būdus, kaip evangelinę žinią perteikti žmonėms. Iš pamokslininko reikalaujama pagrįsti amžinųjų idealų santykį su realybe, nustatyti pamokslų sandaros ir turinio struktūros eigą, kuri leidžia nuosekliai kalbėti apie konkrečią temą, ypač atsižvelgiant į klausytojų auditoriją ir nepamirštant asmeninio tobulėjimo. Kun. J. Pabrėžos pamokslų ruošimas ir jų sakymas lyginant su šių dienų Katalikų Bažnyčios mokymu atitinka ir šiuolaikiškus homiletikos reikalavimus. Tėvo Ambroziejaus siekis buvo glaudžiai ir vieningai išlaikant mokslą ir tikėjimą, skelbti Dievo žodį, „kad įgytume išganymą per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (1 Tes 5, 9) – įsikūnijusį Dievo Žodį. Kunigo skelbiamas Žodis, t. y. Jėzus Kristus, yra pats Dievas, ir visi žodžiai nurodo į Žodį, kuris niekada nėra tik praeitis, bet visada ir dabartis, ir ateitis.

L i t e r a t ū r a

- Baniulis 2006 – Algis Baniulis. Popiežiaus Jono Pauliaus II mokymo centre – Kristus. *Soter*, 20 (48), 23–37.
- Dvasininkų kongregacija 1997 – Dvasininkų kongregacija. *Bendrasis katechezės vadovas*. Kaunas: Lietuvos katechetikos centras.
- Gidžiūnas 1976 – Viktoras Gidžiūnas. Šv. Ambroziejus Pabrėža – šv. Pranciškaus dvasios sūnus. *Aidai*, 8, 362–369.
- Gidžiūnas 1993 – Viktoras Gidžiūnas. *Jurgis Ambroziejus Pabrėža*. Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija.
- Gylienė 2008 – Laima Gylienė. Švietimo epochos atspindžiai Jurgio Pabrėžos pamoksluose. *Žemaičių žemė*, 2, 24–39.
- Kanarskas, Radzevičius, Midverytė 2015 – Julius Kanarskas, Rimantas Radzevičius, Monika Midverytė. *Kun. Jurgis Pabrėža: botanikas, gydytojas, poetas ir pasaulietis pranciškonas* [žiūrėta 2021 09 27]. Prieiga internetu: <<https://www.bernardinai.lt/2015-03-06-kun-jurgis-pabreza-botanikas-gydytojas-poetas-ir-pasaulietis-pranciskonas/>>
- Klietkutė 2021 – Jolanta Klietkutė. *Jurgis Ambroziejus Pabrėža – tobulas kunigiško pašaukimo atspindys* [žiūrėta 2021 09 26]. Prieiga internetu: <<https://www.bernardinai.lt/jurgis-ambroziejus-pabreza-tobulas-kunigisko-pasaukimo-atspindys/>>
- Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambroziejaus Pabrėžos 2020 – *Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambroziejaus Pabrėžos*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. (*Pamokslai Wayringos materijos y at rožniu wyitu, iwayriusy laykusy Sakity par Kónyga Ambroziejó Pabreža Tercyjorió Zókana Szwęta Tiewa Prqčyzszkaus.*)
- Ramonas 2006 – Arvydas Ramonas. *Universitetinė sielovada (V): Teologija kaip mokslas* [žiūrėta 2018 09 28]. Prieiga internetu: <<https://www.katalikai.lt/index.php?id=6&nid=262>>
- Šventasis Raštas. 2009. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Vaičiūnas 2008 – Vytautas Steponas Vaičiūnas. Homiletika nūdienos akademiniėje bendruomenėje. *Soter*, 27 (55), 93–98.
- Vaičiūnas 2009 – Vytautas Steponas Vaičiūnas. Kristocentriškumas Šiluvos Dievo Motinos apsi-reiškimė: „...tebūnie man, kaip tu pasakei“ (Lk 1, 38). *Soter*, 31 (59), 73–79.
- Vaičiūnas 2013 – Vytautas Steponas Vaičiūnas. Pastoraciniai homiletikos tikslai Bažnyčios misijinėje perspektyvoje. *Soter*, 46 (74), 35–48.

Remigijus Oželis

THE LINK BETWEEN TRADITION AND MODERNITY IN THE HOMILETICS OF FR JURGIS PABRĖŽA

Summary

To proclaim the Christian faith is to preach Jesus Christ and to rekindle faith in Him. The Catholic Church has always regarded the sermon as one of the most important means of spreading the faith. A sermon is not merely teaching or information, but a proclamation of God's effective salvation, as interpreted in the Church by those authorised in the name of Jesus. The proclaimed Word of God is a continuation of the proclamation of the Word of Jesus Christ, reflecting on the content, purpose and requirements for a moral human life. Therefore, Church teaching in pastoral activities emphasises especially the importance of homiletics: giving sermons.

One of the most active preachers and witnesses of the faith in Lithuania, seeking to reveal to people the message brought by Jesus Christ, was Fr Jurgis Pabrėža (1771–1849). He gave forceful and memorable, timely and modern, and professionally written and delivered sermons to the faithful. He was a personality with wide interests, whose ambition was to serve the people as well as he could, to keep science and faith in close unity, and to preach the Word of God, so that we may 'receive salvation through our Lord Jesus Christ' (1 Thessalonians 5:9). The Word preached by the priest, i.e. Jesus Christ, is God Himself, as all words refer to the Word, which is never only the past, but always both the present and the future.

Pabrėža's sermons were a great success. When he preached in a particular parish, people came from far afield to listen to him. The preacher himself compiled collections of his written sermons and divided them into topics. Research into the sermons by Pabrėža identify ten sets of sermons. The subject of this article is one of the surviving collections of these sermons, 'Sermons on Various Matters'. On the basis of this set of sermons, the homiletics of Pabrėža is discussed in the context of the contact between tradition and modernity.

Pabrėža adhered to Church tradition in his sermons, referring to the Bible, the resolutions of General Church Councils, and the teachings of the Church Fathers, popes and saints. With thinking and deliberation in his heart, taking up theological studies, reading and studying the Scriptures, and practising spiritual exercises, the preacher looked at the current affairs of the time, and applied traditional teaching to them. Today the Church's teaching on preparing and giving sermons emphasises the requirements of theological and linguistic quality for a

sermon, a combination of traditional and modern forms of conveying the Word of God, thorough preparation, an awareness of the existential and cultural reality of believers, and the desire to find the most appropriate way to convey the evangelical message to the people. The preacher is required to justify the relation of eternal ideals to reality, and to determine the course of the structure and content of a sermon, which allows for a consistent speech on a particular topic, especially with regard to the audience and personal development. In comparison with the teachings of the Catholic Church of the present day, Pabrėža's preparation for sermons and preaching also meet the modern requirements of homiletics.